

Rapport

Surveydata om kulturkristendom og kulturasetro i Danmark

Hvor meget identificerer danskere sig med den kristne og den oldnordiske kultur?

Opfattes 'danske værdier' som oprindeligt kristne eller oldnordiske?

Uffe Schjødt

Lektor i religionsvidenskab

Aarhus Universitet

us@cas.au.dk

Henrik Reintoft Christensen

Lektor i religionsvidenskab

Aarhus Universitet

hc@cas.au.dk

Lauritz Holm Petersen

Ph.d.-stipendiat i religionsvidenskab

Aarhus Universitet

lh@cas.au.dk

"I en prioriteret rækkefølge synes jeg kristendommen har den største plads. Og jeg synes, det er fint at værne om den nordiske tro, men ikke i samme grad. Den har ikke lige så stor vigtighed for mig i hvert fald" (K61)¹

¹ Citat fra komparativt interviewstudie om kulturkristendom og kulturasetro (Schjødt, Christensen, Petersen, 2022).

Abstract

We show, for the first time, the relative strength of Danish identification with Christian culture and Old Norse culture. The study uses two measures: 1) the Identity Fusion (IF) scale to measure personal identification with a given culture, and 2) a task that measures the extent to which participants attribute central Danish values to a Christian or an Old Norse cultural heritage. We find across two samples (2021 $n=180$; 2022 $n=161$) a consistent pattern. The IF scale reveals that Danes identify with both Christian and Old Norse cultures. The relative strength differs with approximately one unit on the IF with an almost 50% overlap between self and Christian culture, and an almost 25% overlap between self and old Norse culture. We find a corresponding pattern on the value attribution task. The participants attribute values to both Christian and Old Norse cultural heritage, but also to other cultural repertoires. The origins of most, but not all, Danish values are attributed relatively more to the Christian heritage by approximately 30-35% of each value, while the Old Norse heritage is attributed approximately 20-25% of each value. Although the pattern is much more complex, we make the conjecture based on these results that Old Norse culture makes up 20-25% of the personal as well as the national identity of Danes.

Indhold

Abstract	1
1. Indledning	4
1.1. Validering af to måleredskaber	4
1.1.1. Måleredskab 1: Identity Fusion	5
1.1.2. Måleredskab 2: danske værdiers oprindelse	6
2. Metode	8
2.1. Måleredskaber og baggrundsvariabler	8
2.2. Sampling, indsamling og databehandling	9
3. Resultater	11
3.1. Demografi	11
3.2. Identity Fusion (IF)	11
3.2.1. Personlig Identificering med kristen og oldnordisk kultur hos deltagere, som ikke er aktivt religiøse	11
3.2.2. Personlig Identificering med kristen og oldnordisk kultur hos aktive kristne	12
3.3. Danske værdiers oprindelse (fordelingsøvelse)	13
3.3.1. Danske værdiers oprindelse ifølge deltagere, som ikke er aktivt religiøse	13
3.3.2. Danske værdiers oprindelse ifølge aktive kristne	14
4. Diskussion	15
5. Referencer	19

1. Indledning

Vi rapporterer her data fra en spørgeskemaundersøgelse med to indsamlinger fra henholdsvis efteråret 2021 (n=180) og efteråret 2022 (n=161). Undersøgelsen er udført som en del af kurset religionssociologi og religionspsykologi med metode ved afdeling for religionsvidenskab på Aarhus Universitet, hvor vi analyserede begrebet kulturasetro.²

Kulturasetro er kort sagt en pendant til begrebet kulturkristendom. Forskere er uenige om den nøjagtige definition af kulturkristendom, som både kan defineres snævert om danskere, der går i kirke uden at tro på den kristne gud (Nielsen, 2016), eller bredt om alle danskere, der er vokset op i en kultur påvirket af kristendom (Iversen, 2005). Vi placerer os et sted imellem: kulturkristendom refererer i denne rapport til danskere, der identificerer sig med de samme værdier og forestillinger som troende kristne, men uden at de tror på og dyrker den kristne gud med bøn og gudstjeneste. Kulturasetro refererer på samme måde til danskere, der identificerer sig med de samme værdier og forestillinger som praktiserende asetro, men uden at de tror på og dyrker de oldnordiske guder med bøn og blót (ofringer).

I modsætning til begrebet kulturkristen, som i dag findes anvendt ude i samfundet (fx af tænkere, debattører og journalister), findes kulturasetro ikke som andet end et akademisk begreb. Faktisk findes der ingen simpel betegnelse for danskernes forhold til deres førkristne kultur. Hvorvidt kulturasetro er den bedste betegnelse for en sådan pendant til kulturkristendom, vil vi ikke diskutere her (se Schjødt et al. 2022).

Undersøgelsens metode og målingsredskaber læner sig op af en indledende undersøgelse fra 2020, som netop undersøger hvorvidt kulturasetro findes i Danmark, og hvorledes fænomenet kan måles i den danske befolkning (Schjødt et al., 2022). I nærværende rapport bruger vi måleredskaber fra denne indledende undersøgelse på et større sample for at nærme os en fortsat bedre forståelse for fænomenet kulturasetro.

1.1. Validering af to måleredskaber

Undersøgelsen fra 2020 vurderede anvendeligheden af forskellige måleredskaber ved at analysere tre kontrastgrupper (i alt 30 deltagere): Ti var medlemmer af Indre Mission, ti var praktiserende asetro, og ti var hverken kristne eller asetro, men nationalkonservative (for detaljer om sampling og metodiske overvejelser, se Schjødt et al., 2022). Formålet var at bestemme den teoretiske anvendelighed og praktiske målbarhed af begrebet kulturasetro. Bemærk, at vi i både

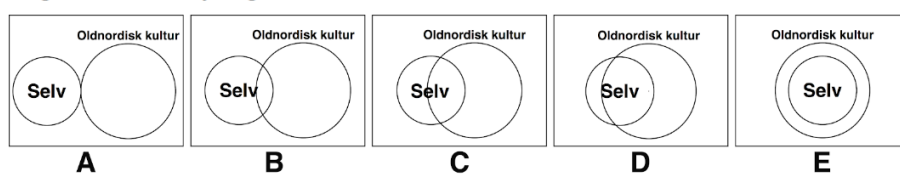
² Vi takker kursusedtagerne fra 2021 og 2022 for indsamlingen af data. Tak desuden til Emma Cecilie Sørlie Jørgensen og Simon Nygaard for deres forslag og kommentarer til dele af diskussionen.

den tidligere og nærværende undersøgelses måleredskaber benytter begrebet *oldnordisk kultur* som proxy for begrebet kulturasetro. Valget af begrebet *oldnordisk kultur* diskuteres i Schjødt et al., 2022, og er en konsekvens af den udtalte mangel på et begreb for danskernes forhold til en førkristen kulturarv. Oldnordisk kultur et neutralt og velkendt begreb, som de fleste deltagere forstår, fx i modsætning til det mere tekniske ‘førkristen kultur’ eller det mere ladede ‘hedenskab’. Hvorvidt danskernes forhold til oldnordisk kultur fungerer som gyldig proxy for det teoretiske og ukendte begreb kulturasetro, er en antagelse, som vi ikke undersøger her, og som praktisk vil kræve en helt anderledes undersøgelse.

1.1.1. Måleredskab 1: Identity Fusion

Som mål for deltagernes kulturelle tilhørsforhold benyttede vi den såkaldte *Identity Fusion* (IF) *scale* (Swann et al., 2009); et måleredskab, som via selvrapporing måler individers identitetsmæssige overlap (*identity fusion*) med en given kultur eller gruppe – i dette tilfælde *Dansk, Kristen, Oldnordisk, Buddhistisk og Muslimsk* (de to sidstnævnte fungerede som kontrolvariabler). IF-skalaen er fordelagtig i sit intuitive visuelle design, hvor deltagerne bliver bedt om at angive i hvilken udstrækning de føler sig som en del af en given kultur på en skala fra 1-5 (0%, 25%, 50%, 75% eller 100% overlap, se figur 1 for eksempel på IF-skala).

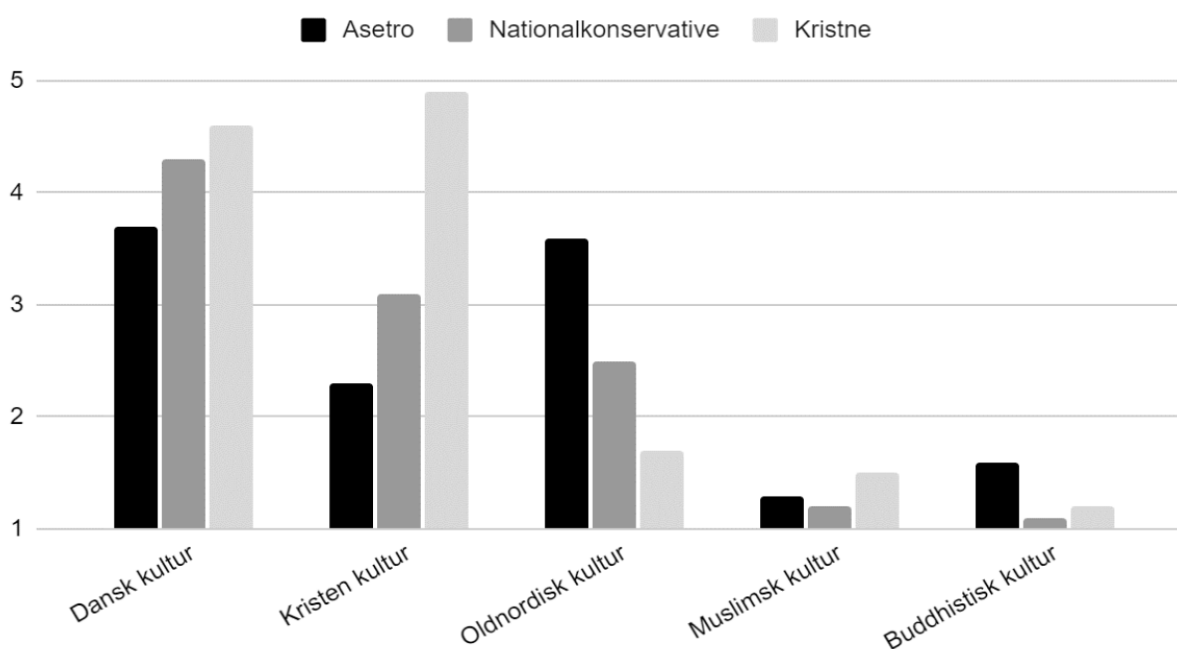
I hvilken udstrækning føler du, at de følgende fem kulturer er en del af din egen identitet? Figur A betyder, at din egen identitet slet ikke overlapper med kulturen. Figur E betyder, at du føler, at din egen identitet overlapper fuldstændigt med kulturen (sæt en ring rundt om et af bogstaverne).



Figur 1. IF-skalaen med vores instruktion. Vi brugte skalaen til at undersøge deltagerens identificering med fem forskellige kulturer: *Dansk kultur, kristen kultur, oldnordisk kultur, muslimsk kultur og buddhistisk kultur* (eksemplet måler deltagerens identificering med oldnordisk kultur).

Helt kort viste IF-målet i den indledende undersøgelse, at deltagerne fra Indre Mission primært identificerede sig med kristen kultur og mindre med oldnordisk kultur, mens asetro deltagere viste det omvendte mønster. Denne observation understøtter gyldigheden af IF som mål for deltagernes personlige identificering med henholdsvis kristen og oldnordisk kultur.

I hvilken udstrækning føler du, at de følgende fem kulturer er en del af din egen identitet?



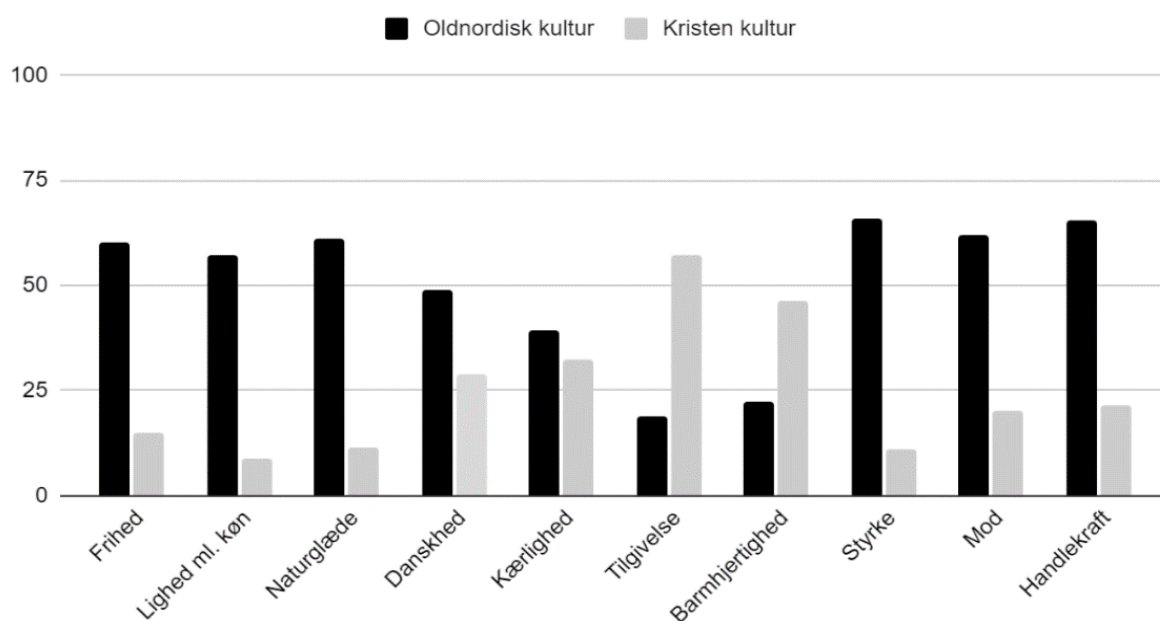
Figur 2: IF-gennemsnit fordelt på undersøgelsens tre deltagergrupper (praktiserende asetro, kristne fra Indre Mission, Nationalkonservative). Figur hentet fra Schjødt et al., 2022.

1.1.2. Måleredskab 2: danske værdiers oprindelse

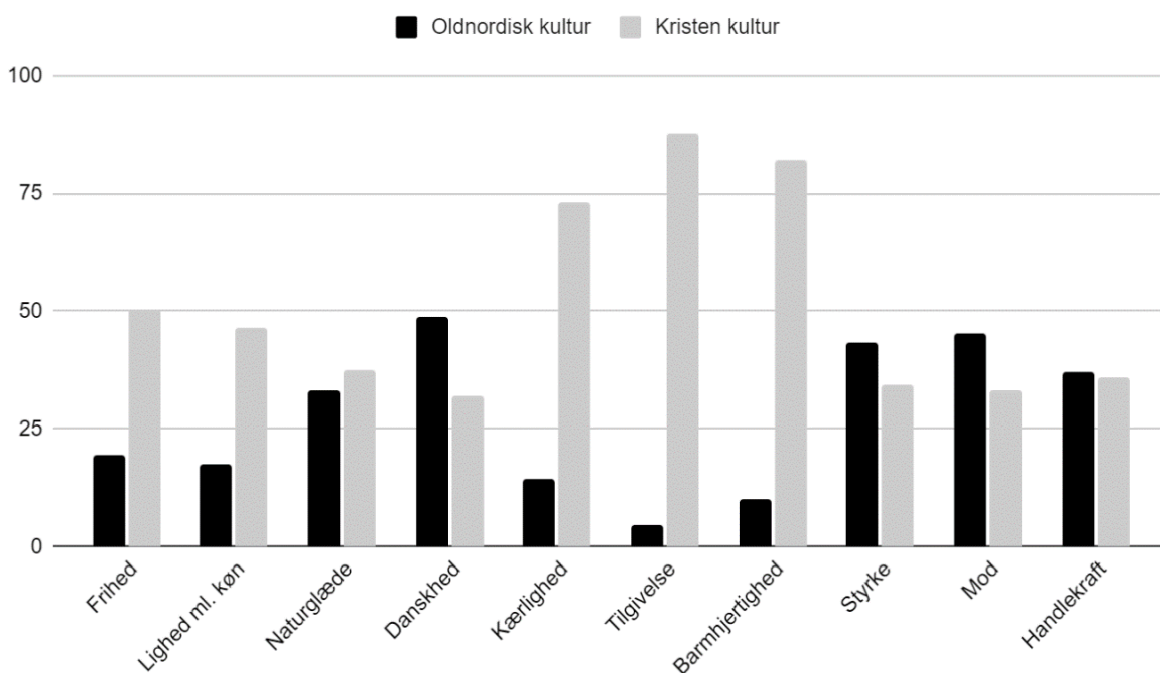
Undersøgelsen anvendte også en fordelingsøvelse, hvor deltagerne blev bedt om at fordele 100% af en given dansk værdis oprindelse på 3 valgmuligheder (Kristen kultur, Oldnordisk kultur og Andet, fx 40% kristen kultur, 30% oldnordisk kultur, 30% andet). For at undersøge måleredskabets gyldighed benyttede vi tre stereotype kristne værdier (Kærlighed, Tilgivelse, Barmhjertighed) og tre stereotype oldnordiske værdier (Styrke, Mod, handlekraft), samt fire tvetydige værdier (Frihed, Lighed mellem køn, Naturlig glæde, Danskhed). Vi forventede naturligvis, at fordelingen ville vise forudsigelige forskelle på tværs af de tre undergrupper (asetro, kristne fra Indre Mission, Nationalkonservative).

Alle tre deltagergrupper var enige om, at *kærlighed*, *tilgivelse*, *barmhjertighed* var kristne værdier, mens *styrke*, *mod*, *handlekraft* var tydeligt stærkere forbundet med oldnordisk kultur. De kristne deltagere havde som ventet en tendens til at opfatte de fleste af værdierne som kristne, mens asetro i endnu højere grad opfattede de fleste værdier som oprindeligt oldnordiske (se figurer 3 og 4). Observationerne understøtter måleredskabets anvendelighed som en effektiv måde at indfange deltagernes personlige opfattelse af, hvor danskernes værdiers stammer fra, som muliggør, at deltagerne kan nævne mere end én kilde.

Asetro



Kristne



Figur 3; 4: Resultater fra fordelingsøvelse. Figurene viser de procentvise fordelinger af kristen og oldnordisk kulturarv i kristne og asetro deltagere. Kategorien ‘andet’ svarer til den procentvise rest, som ikke dækkes af kristen og oldnordisk kultur. Figurer hentet fra Schjødt et al., 2022.

2. Metode

2.1. Måleredskaber og baggrundsvariabler

I nærværende undersøgelse anvendte vi den samme tilpassede udgave af Identity Fusion (IF) som i den indledende undersøgelse (se 2.1). Undersøgelsen anvendte også fordelingsøvelsen i danske værdiers oprindelse (se 2.2), men her foretog vi en vigtig ændring: I stedet for at inddrage stereotype værdier (styrke, handlekraft, barmhjertighed, tilgivelse osv.), som blev brugt til at validere øvelsen i 2020-undersøgelsen, ønskede vi at undersøge de værdier, som Danmarks befolkning selv anser for centrale danske værdier. Vi tog derfor udgangspunkt i den såkaldte Danmarkskanon (2016). Danmarkskanonen beskriver en liste med ti af de vigtigste danske værdier. Den er resultatet af 2.452 forslag indsendt af danskere i 2015, som et udvalg under daværende kulturminister Bertel Haarder herefter reducerede til en liste på 20 værdier. Disse blev yderligere reduceret til en liste på ti værdier via en afstemning med hele 326.298 deltagere (<https://da.wikipedia.org/wiki/Danmarkskanonen>). Danmarkskanonen udgøres af følgende ti værdier:

1. Velfærdssamfundet
2. Frihed
3. Tillid
4. Lighed for loven
5. Kønsligestilling
6. Det danske sprog
7. Foreningsliv og frivillighed
8. Frisind
9. Hygge
10. Den kristne kulturarv

Til vores undersøgelse foretog vi imidlertid enkelte ændringer, idet listens begreber i Danmarkskanon fungerer som titler, hvorunder begrebet forklares i en kort tekst. For at formidle til deltagerne hvad der lå i begreber med et enkelt ord, ændrede vi den nøjagtige ordlyd, så begreberne nemmere kunne stå selv: *Foreningsliv og frivillighed* blev omskrevet til det kortere, mere mundrette og udvidede begreb *samfundssind*. *Frihed* omskrev vi til *ytringsfrihed* inspireret af beskrivelsen i Danmarkskanon (www.Danmarkskanon.dk). *Tillid* blev yderligere kvalificeret til *tillid til hinanden*, mens *kønsligestilling* erstattedes med det bredere *lighed mellem køn*. *Den kristne kulturarv* udgik af gode grunde og blev erstattet af en værdi fra den udvidede liste på 20 i Danmarkskanon. *Det danske sprog*, som i mindre grad er en abstrakt værdi, blev ligeledes erstattet med en anden værdi fra den udvidede liste. De to begreber, som erstattede

den kristne kulturarv og det danske sprog var *medmenneskelighed* og *demokrati*, (som i Danmarkskanon kaldes *deltagende folkestyre*). Vores liste endte efter disse ændringer med følgende ti begreber:

- | | |
|------------------------|----------------------|
| 1. Velfærdssamfund | 6. Medmenneskelighed |
| 2. Ytringsfrihed | 7. Samfundssind |
| 3. Tillid til hinanden | 8. Frisind |
| 4. Lighed for loven | 9. Hygge |
| 5. Lighed mellem køn | 10. Demokrati |

Vi indsamlede desuden data om deltagernes køn, alder, uddannelse, og politisk ståsted for at vurdere samplers karakter og diversitet, og ud fra en forestilling om at køn, alder, uddannelse og politisk ståsted kunne spille ind på danskeres forhold til kristen og oldnordisk kultur.

Endelig spurgte vi ind til deltagernes religiøsitet, fordi den indledende undersøgelse viste markante forskelle på både IF-skalaen og fordelingsøvelsen hos deltagere, som var religiøst aktive inden for kristendom og asetro (se 2.1 og 2.2 eller Schjødt et al., 2022). Eftersom undersøgelsens hovedinteresse ligger på danskere som hverken er personlig investeret i kristendom eller asetro, var det vigtigt for os at kunne skelne mellem aktivt troende og kulturelreligiøse i vores analyse af kulturasetro og kulturkristendom. I 2021 brugte vi det samme simple mål for religiøsitet som i den indledende undersøgelse, nemlig, hvorvidt deltagerne selv ville beskrive sig som aktive kristne eller aktive asetro. Spørgsmålet om aktiv asetro viste sig ikke særlig nyttigt pga. en meget lav forekomst af aktive asetro i 2021, så vi erstattede i 2022 disse spørgsmål med et graderet mål for kristen aktivitet, der måler frekvensen af kirkegang på en syvtrinsskala fra 'aldrig' til 'oftere end én gang i ugen'. På skalaen optræder 'ved højtider' som en mellemkategori, og denne kategori fungerer som skæringspunkt for hvorvidt vi kategoriserer deltagerne som kulturkristne eller aktiv kristne: deltagere, som rapporterer kirkegang oftere end 'ved højtider' kategoriseres som 'aktiv kristne' i undersøgelsens analyser.

2.2. Sampling, indsamling og databehandling

For at opnå et større og bredere sample end i den indledende undersøgelse, brugte vi i forbindelse med kurset i religionssociologi og religionspsykologi med metode (2021 og 2022) deltagernes egne netværk. De studerende (ca. 45 på hver årgang) indhentede data fra deres bagland, fx forældre, søskende osv. For at sikre en vis demografisk spredning var det ikke tilladt at rekruttere medstuderende eller andre med forbindelse til universitetsverdenen. Alligevel er konsekvensen af denne rekrutteringsstrategi er, at vi må acceptere en tendens i samplet mod

respondenter med en akademisk baggrund og dertilhørende politiske standpunkter osv. (se tabel 1). I 2022 foregik rekrutteringen på samme måde som i 2021-undersøgelsen med udgangspunkt i kursusdeltagernes lokale netværk. Samplet kan derfor antages at trække på nogenlunde samme bagvedliggende population: religionsvidenskabsstuderendes lokale netværk uden for universitetsverdenen, fx familie og venner.

Administrationen af spørgeskemaet i både 2021 og 2022 foregik på online-plattformen, SurveyXact, og rekrutteringen foregik med direkte link til undersøgelsen, hvilket letter dataindsamling og sikrer respondenternes anonymitet. Til gengæld reduceres kontrollen over hvem, der udfylder spørgeskemaet. SurveyXact tilbyder desuden ikke et spørgsmålsformat, der passer præcist til fordelingsøvelsen. Vi instruerede derfor respondenterne i at svare i tre åbne kategorier, hvor de selv skulle vælge hvor mange procent af en given værdis oprindelse de ville tildele henholdsvis kristen, oldnordisk eller anden kultur (for detaljer om fordelingsøvelsen, se 1.1.2). De fleste deltagere kunne sagtens summere til 100%, men spørgeskemaet tillod deltagerne at svare over 100% i hvert svarfelt, hvilket vi enkelte tilfælde har korrigeret. Hvis en respondent eksempelvis har tildelt henholdsvis 20, 40 og 400 point til en værdi, har vi ændret 400 til 40 ud fra en antagelse om slåfejl. Kun én besvarelse er taget ud af analysen, fordi den ikke gav nogen tydelig mening.

De deltagere, som brugte kategorien 'andet' i fordelingsøvelsen (se 2.2), fik mulighed for at forklare, hvad de tillagde denne kategori. I 2021-undersøgelsen tilbød vi en række eksempler (fx antikken og oplysningstiden), som desværre viste sig at farve indholdet af deres beskrivelser (rettet i undersøgelsen fra 2022).

Generelt ser vi et betydeligt frafald i løbet af besvarelsen af spørgeskemaet, som ser ud til at ske i forbindelse med fordelingsøvelsen. I 2021 påbegyndte 254 respondenter besvarelsen, hvoraf 180 gennemførte, og i 2022 påbegyndte hele 356 respondenter spørgeskemaet, hvoraf 161 gennemførte.

Vores primære dataanalyse behandler de to indsamlinger i 2021 og 2022 som et samlet datasæt ud fra antagelsen om, at de repræsenterer samme bagvedliggende population. Eftersom undersøgelsens fokus er på kulturkristendom og kulturasetro, inkluderer analysen i første omgang de deltagere, som hverken beskriver sig selv som aktive asetro eller aktive kristne (2021), og som rapporterer, at de går i kirke ved højtid eller sjældnere (2022) (se tabel 1). Dette giver tilsammen 279 deltagere. Herefter undersøger vi til sammenligning de aktive religiøse deltagere (i alt 62 deltagere).

3. Resultater

3.1. Demografi

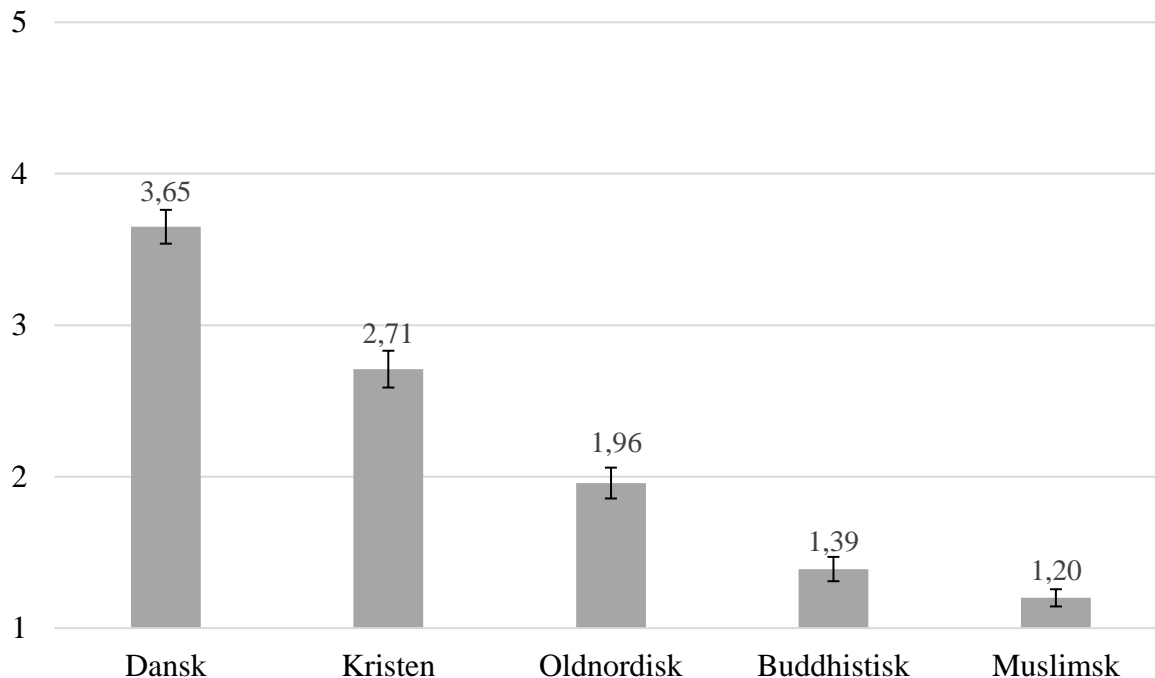
Indsamling	2021	2022	Samlet
Køn (kvinder/mænd)	43/54%	58/39 %	50/47%
Alder (spredning)	37 år (18-83 år)	42 år (18-78)	40 (18-83)
Uddannelse (grundskole/ung)	32%	32%	32%
Uddannelse (mellemlang/lang)	46%	48%	47%
Politisk standpunkt (rød/blå blok)	55% / 32%	60% /20%	58%/26%
Aktive religiøse	51	11	62
Ikke-aktive religiøse	129	150	279
n	180	161	341

Tabel 1. Demografisk oversigt. Køn: to (2021) og tre (2022) deltagere svarer, at de har en anden kønsidentitet. Bemærk at kønsfordelingen er forskellig i de to indsamlinger med flest mænd i 2021 og flest kvinder i 2022. Alder: vi finder en tendens til en bimodal fordeling med størst tyngde i 20'erne og igen tyngde i 50'erne og meget færre deltagere i 30'erne og 40'erne og over 60. Politisk standpunkt: de to samples adskiller sig politisk ved at det primære partivalg er henholdsvis Konservative Folkeparti (20%) i 2021 og Enhedslisten (19%) i 2022. Herefter minder de om hinanden med Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti på en anden- og tredjeplads. Aktive religiøse: I 2021 er det bekræftende svar på om de er aktive religiøse. I 2022 er det dem der går i kirke mindst én gang i måneden.

3.2. Identity Fusion (IF)

3.2.1. Identificering med kristen og oldnordisk kultur hos deltagere, som ikke er aktivt religiøse

Vi finder på IF-skalaen (se 1.1.1), at deltageres personlige identificering med de fem forskellige kulturer varierer (Se figur 5). Deltagerne identificerer sig mest med dansk kultur (3,65), herefter kristen kultur (2,71) og så oldnordisk kultur (1,96). Identificeringen med muslimsk og buddhistisk kultur ligger lavest med henholdsvis (1,39) og (1,20). Bemærk at vi i denne analyse udelukkende behandler de deltagere, som hverken beskriver sig selv som aktive kristne eller aktive asetro i data 2021, og som ikke benytter sig af kirken oftere end 'ved højtid' i data fra 2022.

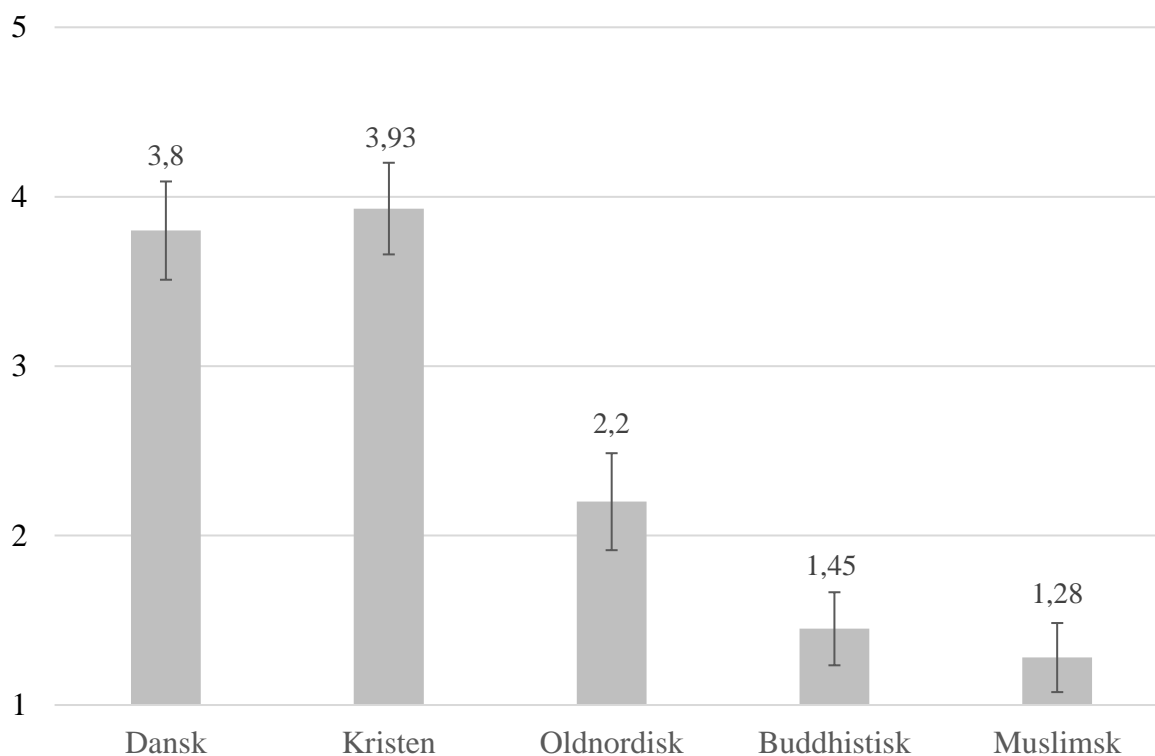


Figur 5: Gennemsnitlig score på IF-skalaen med 95% konfidensintervaller (n = 279).

3.2.2 Personlig Identificering med kristen og oldnordisk kultur hos aktive kristne

I en tilsvarende analyse med de deltagere, som beskriver sig selv om som aktive kristne (n=60), finder vi en forventet stigning på identificeringen med kristen kultur til 3,93, som er den højeste score på tværs af de fem kulturer i denne gruppe, mens forholdet til de øvrige kulturer forbliver stort set uændret (se figur 6). Der er for få aktive asetro deltagere i datasættet (n= 2) til at vi kan lave en tilsvarende analyse for aktive asetro.

I en isoleret analyse af indsamlingen fra 2022, hvor vi inkluderede en syv-trins-skala for kirkegang (1 = 'flere gange i ugen', til 7 = 'aldrig'), finder vi, at deltagere, som i højere grad identificerer sig med en kristen kultur, oftere går i kirke. Der er en moderat sammenhæng mellem kirkegang og kristen identitet ($r_s(167) = .394, p < .001$). Vi finder desuden en signifikant sammenhæng mellem kirkegang og oldnordisk identitet, som dog er meget svagere ($r_s(167) = .163, p < .035$).

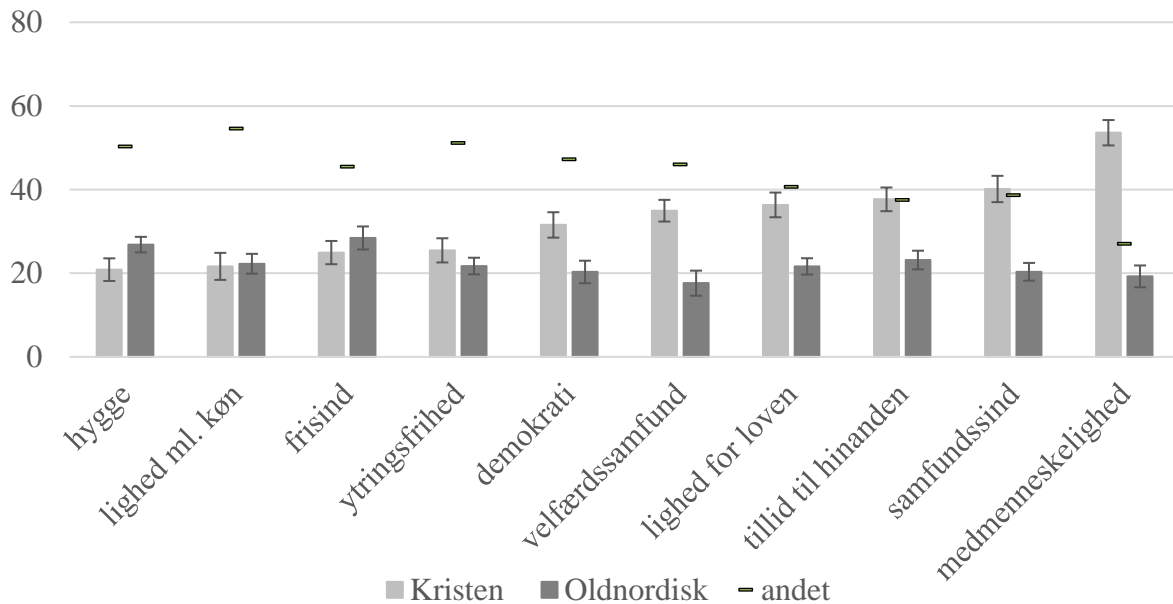


Figur 6: Gennemsnitlig score på IF-skalaen med 95% konfidensintervaller for selvrapporterede aktive kristne (n = 60).

3.3. Danske værdiers oprindelse (fordelingsøvelse)

3.3.1. Danske værdiers oprindelse ifølge deltagere, som ikke er aktivt religiøse

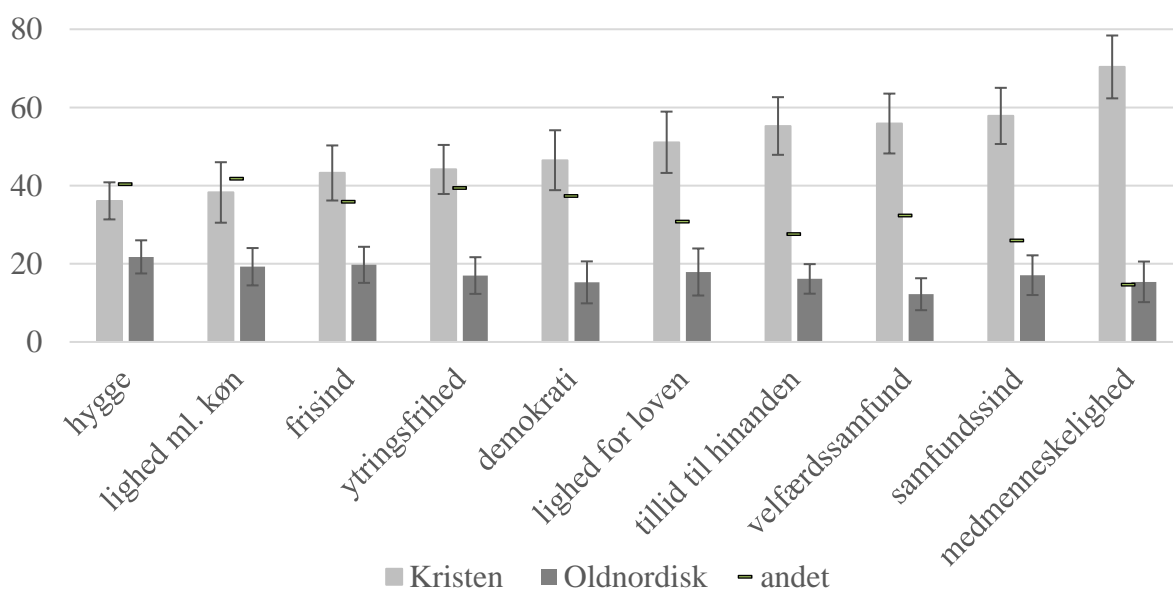
Vi finder i fordelingsøvelsen, at der er betydelig forskel på, hvor deltagerne mener, de enkelte værdier stammer fra (se figur 7). Bemærk, at kategorien ‘andet’ er den, som scorer højest på alle værdier med undtagelse af *medmenneskelighed*, som i meget høj grad tilskrives en kristen kulturarv. Under kategorien andet fik deltagerne muligheden for at forklare, hvad de tillagde denne kategori. besvarelsene afslører en vifte af forskellige kulturelle repertoires, der opfattes som vigtige for de danske værdier, fx antik kultur, oplysning og humanisme, arbejder- og andelsbevægelsen, og generelt indflydelse fra andre lande og kulturer. Værdien *hygge* er den eneste som i højere grad tilskrives en oldnordisk kultur end en kristen kultur, mens de to kulturer tilskrives nogenlunde lige stor betydning for værdierne *Lighed mellem køn, frisind, og ytringsfrihed*.



Figur 7: Gennemsnitlig procentfordeling af værdiers oprindelse med 95% konfidensintervaller (n= 279). Bemærk, at vi i denne analyse udelukkende behandler deltagere, som ikke beskriver sig som aktive kristne eller asetro (2021), og som højst benytter kirken ‘ved højtider’ (2022).

3.3.2. Danske værdiers oprindelse ifølge aktive kristne

Hvis vi ser på de deltagere, som er aktive kristne, ser værdifordelingen markant anderledes ud. Kategorierne ‘oldnordisk kultur’ og ‘andet’ tilskrives meget mindre betydning. Det er kun *hygge* og *lighed mellem køn*, hvor andet tilskrives omtrent lige så stor betydning som kristen kultur, og der er ingen værdier, hvor oldnordisk kultur tilskrives lige så stor betydning som kristen kultur (se figur 8).



Figur 8: Gennemsnitlig procentfordeling af værdiers oprindelse med 95% konfidensintervaller for aktive kristne (n= 60).

4. Diskussion

Nærværende undersøgelse er, os bekendt, den første til at kvantificere styrkeforholdet mellem danskernes kristne og oldnordiske identitet. Vi finder på tværs af to måleredskaber og to samples et forbavsende stabilt forhold. Data fra IF-skalaen viser, at deltagerne identificerer sig mere med kristen kultur end med oldnordisk kultur. Forholdet ligger robust med cirka én enheds forskel på IF-skalaen, dvs knap 50% overlap mellem selv og kristen kultur, og knap 25% overlap mellem selv og oldnordisk kultur. I opfattelsen af, hvorfra de danske værdier stammer, finder vi ligeledes et gennemgående mønster. De danske værdier tillægges i højere grad en kristen kulturarv (30-35%), mens oldnordisk kultur tilskrives cirka 20-25% af værdiernes oprindelse. Lidt bastant, kan vi ud fra disse resultater opstille en hypotese om, at oldnordisk kultur udgør cirka 20-25% af danskeres personlige og nationale identitet. Det er selvfølgelig langt mere komplekst end som så.

Vi ser som forventet i analysen af aktive kristne, at forskellen mellem kristen og oldnordisk kultur øges på IF-skalaen (figur 6). Denne effekt var også tydelig i den indledende undersøgelse (Schjødt et al., 2022), hvor kristne fra Indre Mission i meget højere grad identificerede sig med kristen kultur, og i meget mindre grad med den oldnordiske kultur, mens det omvendte var tilfældet for deltagere, som beskriver sig selv som aktive asetro. Observationen understøtter antagelsen om, at folk, som er investeret i henholdsvis kristen og asetro praksis, identificerer sig mere med *sin egen* kultur, sammenlignet med folk, som hverken er personligt investeret i den ene eller den anden kultur. Dette understøttes også i 2022 indsamlingens finere mål for kristen praksis, som viser en markant positiv sammenhæng mellem personlig identificering med kristen kultur og mængden af kirkegang. Samplet inkluderede ikke nok asetro til at lave en meningsfuld kvantitativ analyse for denne gruppe, så vi ved ikke om den samme tendens findes blandt praktiserende asetro. Vi finder desuden en grad af identificering med både buddhistisk og muslimsk kultur. Her kan der være tale om personer, som faktisk praktiserer muslimske eller buddhistiske traditioner, men eftersom ingen deltagere scorer særligt højt, er det mere sandsynligt, at nogle få deltagere faktisk mener, at en lille del af deres identitet er forbundet med traditioner fra muslimsk og buddhistisk kultur (fx fra venner, bekendte, spirituelle forestillinger, meditationspraksis, kunst, madkultur osv.).

Det er værd at bemærke, at cirka halvdelen af danske værdiers oprindelse tilskrives noget 'andet' end en kristen og oldnordisk kulturarv. I indsamlingen fra 2022 fik deltagerne mulighed for at forklare med egne ord, hvad de tillagde den tredje svarmulighed 'andet'. Her nævnes bla. antik filosofi, oplysning, humanisme osv., men ingen af disse kilder dominerer

kategorien ‘andet’. Ifølge deltagerne findes der altså flere kulturelle repertoires, hvorfra danskerne henter deres værdier. Den eneste værdi, som tilskrives en kristen kultur mere end noget ‘andet’ er *medmenneskelighed*.

Generelt tilskrives de fleste værdier i højere grad en kristen kulturarv (ca. 30-35%) end en oldnordisk kulturarv (ca. 20-25%), men vi finder også værdier, hvor mønstret tipper over. *Hygge* tilskrives i højere grad en oldnordisk kulturarv end en kristen kulturarv i undersøgelsens ikke-troende deltagere. Herudover tilskrives de kulturer omtrent lige stor betydning for *frisind, lighed mellem køn*, og *ytringsfrihed*.

At *hygge* som en central dansk værdi i højere grad tilskrives en oldnordisk kulturarv end en kristen kulturarv er interessant fra et religionsvidenskabeligt perspektiv. Vi finder nemlig i et interviewstudie med deltagere fra samme population som nærværende surveydata (Schjødt, Christensen, Petersen, 2022), at julen opfattes som den begivenhed, hvor deres kristne kulturarv kommer mest til udtryk. Men her synes det kristne indhold at være mindre vigtigt end dyrkelsen af familien og samværet. Det er julehyggen snarere end andægtigheden, der dominerer juleaften. Hvis hyggen er central for den vigtigste højtid i Danmark, er det tankevækkende, at danskerne i højere grad opfatter hygge som en oldnordisk værdi end en kristen værdi. Følger man rationalet til dørs, udtrykker selve julehøjtiden noget, som danskerne tilskriver oldnordisk kultur, selvom de i interviews kun sjældent opfatter julen som en oldnordisk tradition (Schjødt, Christensen, Petersen, 2022).

Frisind tilskrives marginalt mere en oldnordisk end en kristen kulturarv, hvilket ligger fint i tråd med de opfattelser, som findes blandt praktiserende asetro, når de beskriver forskellen mellem deres egne værdier og de kristne værdier (Aziza, 2012). Mennesket er fri til at gøre, hvad det har lyst til. Dogmer og moralske budskaber skal ikke begrænse ens levevis, og der findes ingen syndig adfærd eller arvesynd, kun personligt ansvar. Hvorvidt tilskrivningen af *frisind* som noget oldnordisk i vores undersøgelse udspringer af samme opfattelse, som den ideologi, der findes blandt praktiserende asetro, kræver naturligvis yderligere undersøgelser. Hvis det er tilfældet, vil det understøtte den grundlæggende antagelse at kulturasetro netop kan kaldes kulturasetro, fordi ‘almindelige’ danskere deler bestemte holdninger og værdier med praktiserende asetro.

Lighed mellem køn er endnu en værdi, hvor oldnordisk kultur i deltageres opfattelse har haft mindst lige så stor betydning som kristen kultur (figur 3.3.1). En mulig forklaring herpå kan være, at opfattelsen har rod i fortællingen om den stærke vikingekvinde, som i forskellige sammenhænge optræder i de skriftlige kilder (f.eks. om Valkyrier, se *Gylfaginning*, kap. 36

(Sturluson, 2005), eller om Skjoldmøer, se f.eks. *Vølsunga saga*), og ikke mindst hos Grundtvig og den nationalromantiske relancering af 'kvenna'-begrebet (Martinsen, 2021, 195-232). Se f.eks. strofe 16 i *Saga om Nor og hans Æt* fra 1809: "Kvinde er du, men ei Sydens Bløde, svage Kvinde. Husk! Til en Skjoldmø est du baaret, Født til Kamp og Kærlighed!" (Grundtvig, 1809). I forlængelse heraf kunne man også forestille sig, at opfattelsen relaterer sig til forestillingen om kristendommens patriarkale samfundsstruktur, og dennes 'korrumpning' af et førkristent samfund, hvor kvinder skulle have haft mere frihed, fx i forbindelse med religiøs praksis (Mundal 1983; Jefford Franks, 2019).

Ytringsfrihed tilskrives ligeledes en oldnordisk og kristen kultur i omtrent lige høj grad blandt ikke-troende deltagere. Måske afspejler tilskrivningen til oldnordisk kultur ligesom med *frisind* et fælles værdigrundlag med praktiserende asetro, som insisterer på, at man kan gøre og sige, hvad man vil. Hvorvidt ytringsfrihed også associerer til en romantisk forestilling om retten til at ytre sig på tinge i det førkristne Norden, er uvist. Kvalitative studier i fremtiden er nødvendige, hvis vi skal afdække, hvad der ligger til grund for tilskrivningen af værdier som *frisind*, *ytringsfrihed* og *lighed mellem køn* til en oldnordisk kulturarv.

Slutteligt, bør undersøgelsens metoder overvejes. De to indsamlinger blev foretaget i samarbejde med studerende, hvilket åbner for flere forskellige kilder til usystematisk støj. De enkelte dataindsamlere kan have brugt forskellige rekrutteringsstrategier, som vi ikke har haft fuldstændig kontrol over, fx i forbindelse med udsendelsen af link til spørgeskemaerne, eller i præsentationen af undersøgelsen til deltagerne. Vi antager, at de to samples er fra omtrent den samme bagvedliggende population, nemlig, personer fra religionsvidenskabsstuderendes personlige netværk, fx venner, søskende, forældre. Vores samples adskiller sig derved fra den almindelige danske befolkning på flere parametre, fx som relativt akademiske med få voksne i alderen 30-45 (se tabel 1). Hvorvidt de observerede opfattelser afspejler opfattelserne i den bredere danske befolkning er derfor uvist. I et opfølgende studie, vil det være optimalt med en bedre kontrolleret dataindsamlingsprocedure og et mere repræsentativt sample.

Angående de anvendte måleredskaber, kunne vi ønske en IF-skala med bedre opløsning, fx med ti-procents intervaller eller måske som en kontinuert skala, så vi kan opnå en mere detaljeret forståelse for det nøjagtige styrkeforhold. Værdifordelingsøvelsen kunne også optimeres, fx ved at inddrage yderligere værdier som natur og frihed, men også ved at gøre den mindre tidskrævende at besvare. Vi kan se på bortfaldet i begge surveys, at flere deltagere stoppede deres besvarelser i forbindelse med netop værdifordelingsøvelsen.

Den store styrke ved begge måleredskaber er muligheden for, at deltagerne kan vælge mere end en identitet og mere end en kilde til de danske værdiers oprindelse. Det er denne kvalitet, som gør det muligt at sige noget om styrkeforholdet mellem kristen og oldnordisk kultur. Vi anbefaler fremtidig forskning i kulturreligion og danskernes personlige og nationale identitet, at der benyttes lignende redskaber, som måler det relative forhold mellem flere kulturelle repertoires.

Endelig bør det diskuteres, særligt i forbindelse med værdifordelingsøvelsen, hvorvidt fokus på den kristne og oldnordiske kultur, fx i kontrast til den meget bredere tredje kategori 'andet', har farvet deltagernes besvarelser i retning af større identifikation med kristen og oldnordisk kultur. Hvis dette er tilfældet, kan en antagelse om 20-25% oldnordisk identitet som absolut værdi være problematisk. Variationen mellem de forskellige værdier, fx hygge, frisind, medmenneskelighed, samt det relative forhold mellem de to kulturer, fremstår imidlertid troværdigt uafhængigt af denne problematik. Fremtidige undersøgelser bør ændre undersøgelsens design og undgå et specifikt fokus på kristen og oldnordisk kultur, så denne problematik undgås.

Vi har vist på tværs af to dataindsamlinger, at danskernes personlige identificering med kristen og oldnordisk kultur ligger stabilt med en relativt større identificering med kristen kultur (knap 50% overlap) end med den oldnordiske kultur (knap 25%). Vi finder det samme mønster i opfattelsen af danskernes nationale identitet, hvor centrale danske værdier tilskrives både en kristen (30-35%) og en oldnordisk oprindelse (20-25%). Endelig har vi vist, at aktive kristne forholder sig markant anderledes i både personlig identitet og dansk nationalidentitet end danskere, som hverken beskriver sig selv som aktive kristne, eller benytter kirken mere end ved højtider. Fremtidige studier bør undersøge, hvordan andre befolkningsgrupper med forskellige tilhørsforhold forholder sig til Danmarks kristne og oldnordiske kulturarv. Det vil ligeledes være relevant at undersøge, om vores nordiske naboer udviser et lignende mønster, eller om det markante forhold til oldnordisk kultur, vi finder i nærværende rapport, er specifikt for Danmark.

5. Referencer

- Aziza, Aziza. (2012) *Hil Thor, Hil Odin – Mit år med Asatroen. Version 2.0*. Aarhus: Abraxas.
- Danmarkskanon (2016) www.danmarkskanon.dk (set september 2021), siden er senere lukket ned, men kan ses på <https://web.archive.org/web/20210925001145/https://www.danmarkskanon.dk/> (set december 2022)
- Iversen, H. R. (2005). Gudstro i den danske religionspark. In Iversen, H. R. & Højsgaard, M. T, (eds) *Gudstro i Danmark*, 103-123.
- Nielsen, M. V. (2016) Kulturkristen: en deskriptiv eller normativ betegnelse i Danmark i dag. *Religion 2*: 64-70.
- Schjødt, U., Petersen, L. H., Christensen, L. M., Bjerregaard, S. M., & Qvortrup, C. (2022). Kulturasetro i Danmark?: En indledende undersøgelse. *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, 74, 764-785.
- Schjødt, U., Christensen, H. R., Petersen, L. H. (2022) Rapport: Komparative interviewdata om kulturkristendom og kulturasetro i Danmark. ?
- Swann Jr, W. B., Gómez, A., Seyle, D. C., Morales, J., & Huici, C. (2009). Identity fusion: the interplay of personal and social identities in extreme group behavior. *Journal of personality and social psychology*, 96(5), 995.
- N. F. S. Grundtvig (1809) Saga om Nor og hans Æt. Med et Kvad til mit Fædreland den 28 Jan. 1809, *Grundtvigs Værker*
- Snorri Sturluson (2005) *Edda: Prologue and Gylfaginning*, ed. Anthony Faulkes. 2nd edn. London: Viking Society for Northern Research
- Lone Kølle Martinsen (2021) "A Shieldmaiden Born to Fight and Love": A Conceptual History of *Kvinder* and Old Norse Mythology in Grundtvig, Ingemann and Oehjenschläger's Romantic Poetry, in *Mythology and Nation Building*, eds. Sofie Bønding, Lone Kølle Martinsen & Pierre-Brice Stahl
- Silja Aðalsteinsdóttir., & Helgi Þorláksson. (1983). Förändringar i kvinnors villkor under medeltiden : uppsatser framlagda vid ett kvinnohistoriskt symposium i Skálholt, Island, 22.-25. juni 1981.
- Jefford Franks, Amy (2019). 'Valföðr, Vølur, and Valkyrjur: Mediating the Warrior Halls of Viking Age Scandinavia', *Scania: Journal for Medieval Norse Studies* 2, 28-65.